

Юрій ЗАЗУЛЯК

ЗАСТАВИ ЯК ЕЛЕМЕНТ РОЗДАВНИЧОЇ ПОЛІТИКИ ЯГЕЛЛОНІВ У ГАЛИЦЬКИЙ РУСІ В XV ст.

Першочерговою функцією інституту застави було регулювання сфери обігу кредиту в середньовічній економіці. За угодою боржник (заставця), отримуючи грошову позику, віддавав певну власність як заставу у володіння чи користування кредитора (заставника)¹. Поширення практики застав у Польській державі XIV–XV ст. мало значний вплив на усю систему суспільних зв'язків, передовсім на відносини земельної власності. Зважаючи, що найчастіше об'єктом застави виступала земля, використання цього інституту в кредитно-грошових операціях об'єктивно стимулювало оборот і набуття земельної власності². У такий спосіб особи нешляхетського походження, володіючи певним грошовим капіталом, могли без труднощів конвертувати його в земельну власність і, отримавши статус землевласників, поповнити ряди шляхти. Це інтенсифікувало міжстанові відносини й соціальну мобільність польського пізньосередньовічного суспільства. Застави також регулювали стосунки всередині панівного класу, активно використовувалися можновладством з метою творення чи розбудови ним власних груп клієнтели.

Зі зростанням ролі застав у стосунках власності і влади пов'язані також важливі зміни в королівській роздавничій політиці, які відбулися в період правління двох перших представників Ягеллонської династії. Протягом першої половини XV ст. застави перетворюються на один з підставових елементів правління й одне з головних джерел поповнення доходів для королівського двору. Гостра нестача готівки, яка була наслідком зростаючих витрат королівської казни, примушувала Ягеллонів заставляти маєтки королівського домену в обмін на грошові позики, які пропонувала шляхта.

Процес застав королівських маєтків набув особливо великого розмаху під час правління Владислава III (1434–1444). Застави складають приблизно 60 % від усіх знаних документів Владислава III – показник, який є особливо високим у порівнянні з числом заставних документів (25 %), які вийшли з канцелярії його батька Владислава II Ягайла³. Поширення застав було зумовлено насамперед зовнішньою політикою Владислава III. Починаючи з 1440 р. і аж до кінця свого панування, польський король був втягнутий у боротьбу за угорську корону, ведучи військові кампанії спочатку проти прихильників королеви Єлизавети, вдови померлого угорського короля Альбрехта Габсбурга, а згодом проти турків⁴. Шляхом масових

¹ Детальний аналіз ролі інституту застави в середньовічному польському праві див.: *Matuszewski J. S. Zastaw nieruchomości w polskim prawie ziemskim do końca XVI stulecia. Łódź, 1979.*

² Земельна власність була в середньовіччі найбільш вигідним об'єктом забезпечення кредиту через канонічну заборону опроцентування позик (*Sucheni-Grabowska A. Odbudowa domeny królewskiej w Polsce, 1504–1548. Wrocław etc., 1967. S. 20–21.*)

³ *Sułkowska-Kurasiowa I. Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie Andegawenów i pierwszych Jagiellonów. Warszawa, 1977. S. 72.*

⁴ Перебування Владислава III в Угорщині детально досліджене Яном Домбровським (*Dąbrowski J. Władysław I Jagiełłończyk na Węgrzech (1440–1444). Warszawa, 1923.*)

застав королівських маєтків Владислав III намагався здобути нові фінансові ресурси і покрити зростаючі витрати на ведення війн в Угорщині. Наслідком такої політики було різке скорочення королівського домену, порожня казна, погіршення фінансового становища в Польському королівстві та зростання невдоволення польської політичної еліти діями Владислава III, вираз якому дав у своїй "Історії" Ян Длугош: *Unde et accidit, quod Wladislaus Rex per eos omnes annos, quibus in Regno Hungariae commoratus est, fere omnes civitates, castra, terras, oppida, villam, theleonea et introitus regales, in pluribus millibus et amplissimis summis inscriberet et obligaret, rectoribus cancellariae omnes donationes, inscriptiones et obligationes, quantum cinque prodigas et impertinentes, admittentibus. Multiplicanter itaque Regno Poloniae mala, ut et hostibus premeretur, vastationibus et regalibus donationibus et obligationibus deflueret*⁵. Водночас для значного числа польської шляхти угорські війни відкривали широкі можливості для інвестування в королівські борги й отримання взамін королівських маєтків у заставу, що створювало умови для швидких маєткових і урядових кар'єр⁶.

Не всі заставні записи були зроблені Владиславом III виключно з метою одержання грошових кредитів. Значна частина застав служила також формою винагороди шляхтичам, які найбільше відзначилися в службі королю, на що часто вказують, наприклад, документи з 1440–1444 рр.⁷ Водночас позики, особливо у формі покриття приватними особами за власний кошт важливих дипломатичних чи військових заходів, що їх здійснював король, були невід'ємним елементом участі шляхти в державній політиці. Подібна "приватизація" публічної влади, яка віддзеркалює характерну для середньовіччя відсутність чітко визначеної дихотомії між публічним і приватним у поглядах на природу держави, могла набувати при заставах різних виявів. Наприклад, Петро зі Спрови утримував власним коштом певний час перебування турецького посла при дворі короля Владислава III, за що останній як винагороду і повернення боргів записав йому 200 гривень на селі й жупі Ясениця⁸. Однією з умов, на яких Михайло Мужило з Бучача отримав у доживоття від короля Снятинське староство, було зобов'язання Михайла Мужила збудувати власним коштом замок у Снятині⁹.

⁵ Iohannes Dlugosii seu Longini Canonici Cracoviensi Historiae Polonicae / Ed. A. Przewdziecki. Kraków, 1877. T. IV. S. 683. Про негативну реакцію в Польській державі на затягування війни в Угорщині див.: *Dąbrowski J. Władysław I Jagiełłończyk...* S. 74, 78–79. З огляду на наслідки, які мали масові застави, правління Владислава III характеризується в польській історіографії як період – "stopniowej degresji skarbu, zamykającej się obrazem jego rzeczywistej ruiny" (*Sucheni-Grabowska A. Odbudowa domeny...* S. 30).

⁶ Див. закид Я. Длугоша польському можновладству, яке, за словами історика, заради нових надань і винагород взяло масову участь у поході в Угорщину, залишивши без захисту перед татарськими нападами Польську Корону (Iohannes Dlugosii... *Historiae Polonicae*. T. IV. S. 683).

⁷ "quibus regi in regno Vngarie hostibus suis negotia sua in eodem regno impidentibus virili manu resisitendo placuerat" (Zbiór dokumentów małopolskich (далі – ZDM) / Wyd. I. Sułkowska-Kurasiowa i S. Kuraś. Wrocław etc., 1975. Cz. VIII. № 2424. Буда, 26 вересня 1442 р.); "propter fidelia obsequia et nominatim in compressione rebellium in Regno Hungarie" (Ibid. № 2396. Пешт, 10 серпня 1442 р.); "Maiestati nostre complacuit et signanter in hac moderna via Hungaricali cum familia ornata copiosque gravibus expensis et impensis" (Ibid. № 2313. Буда, 30 травня 1441 р.); див. там само інші приклади.

⁸ Ibid. № 2402. Гатван, 21 серпня 1442 р.

⁹ Ibid. № 2183. Львів, 18 січня 1436 р.

Обмін готівкою, землею і послугами, який здійснювався через застави, виконував також важливу символічну функцію в соціальній комунікації між володарем і його підданими, яка витікає з природи й ролі дару в традиційному, зокрема, середньовічному суспільстві¹⁰. Можливість надавати позики чи подарунки королю розглядалась як важливий знак соціального престижу, який посилював зв'язки й зобов'язання обох сторін і зміцнював статус надавача в уявленні решти шляхти¹¹.

Мета пропонованої статті – окреслити головні риси політики застав Владислава III в Руському воєводстві, зокрема, визначити географічний і хронологічний розподіл застав, проаналізувати персональний склад отримувачів королівських застав, виділивши серед них різні групи активності в кредитуванні короля та в службі в Угорщині. Дослідження ґрунтується на документах застав Владислава III, які вже публікувалися раніше в різноманітних виданнях джерел до історії Польщі й Галичини XIV–XV ст.¹² Загалом нами проаналізовано 195 документів, виданих королівською канцелярією з 1435 по 1444 рр. для шляхти у Львівській (71 документ), Галицькій (57), Перемишльській (57) та Сяноцькій (7) землях¹³; крім того, ще три документи подають назву маєтків, які були розміщені в кількох з вищевказаних земель одночасно. Зазначимо, що існує достатньо джерельних свідчень, які вказують на те, що зібрана кількість документів не включає всіх можливих заставних документів Владислава III для Русі¹⁴. Тому результати аналізу, який ґрунтується на основі пропонованої вибірки документів, носять попередній характер і потребуватимуть подальшої верифікації чи уточнень.

¹⁰ Див.: Гуревич А. Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. Москва, 1970. С. 63–87.

¹¹ Цей аспект взаємовідносин короля і шляхти, на нашу думку, найкраще прослідковується в записках Владислава III, зроблених взамін не за готівку, а за подарованих коней і цінні речі, насамперед дорогий одяг (соболіні шуби, оксамитові плащі) (ZDM. Cz. VIII. № 2209, 2246, 2310, 2313, 2325, 2375, 2416).

¹² При дослідженні були використані наступні видання джерел: Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tzw. bernardynskiego we Lwowie... (далі – AGZ) / Wyd. O. Petruski, K. Liske. Lwów, 1870–1884. Т. II–X; Materiały archiwalne wyjęte głównie z metryki Litewskiej od 1348 do 1607 r. / Wyd. A. Prochazka. Lwów, 1890; ZDM. 1969–1975. Cz. III, V, VIII.

¹³ Заставні документи Владислава III майже завжди вказують повіт, а не землю, в якій лежав даний королівський маєток. Віднесення повітів до тієї чи іншої землі зроблене нами на основі дослідження Пжемислава Домбковського (*Dąbkowski P. Podział administracyjny województwa ruskiego i bełzkiego w XV w. Lwów, 1939. S. 189*). Невелика кількість заставлених маєтків, розміщених у Сяноцькій землі, пояснюється, очевидно, тою обставиною, що ця земля разом з Інновроцлавською та Нешавським повітом були записані в 1424 р. Владиславом II Ягайлом як посаг своїй дружині Софії (ZDM. 1975. Cz. VII. № 1961. Краків, 11 березня 1424 р.). Владислав III документом від 12 березня 1440 р. зобов'язувався не заставляти маєтків, які належали королеві Софії (Ibid. 1970. Cz. V. № 1471). Відомі випадки, коли шляхта, яка все ж отримала записи в Сяноцькій землі, мусила також одержати спеціальний дозвіл королеві Софії (Ibid. 1963. Cz. III. № 662. Нове Місто Корчин, 11 листопада 1443 р.).

¹⁴ На ширший обсяг роздавництва Владислава III вказують окремі свідчення ревізії королівщин Руського і Подільського воєводств з 1469 р. (*Bona regalia onerata. Lustratio anno 1469 // Źródła dziejowe / Wyd. A. Jabłonowski. Warszawa, 1902. Т. XVIII. Cz. 1*). Докладніше про цю ревізію див.: *Sułkowska-Kurasiowa I. Rewizje nadań królewskich na przełomie XV/XVI wieku // Kwartalnik Historyczny. Warszawa, 1967. Т. 74. Zesz. 2. S. 289–291*) та матеріали судових процесів

Тип застав, який найчастіше появляється в наданневих документах Ягеллонів, у тому числі й Владислава III, можемо віднести, використовуючи класифікацію Яцка С. Матушевського, до так званих антихретичних безтермінових застав¹⁵. Головною рисою таких застав була відсутність у зобов'язаннях боржника чітко встановленого терміну викупу ним заставленого маєтку. Боржник зберігав право викупити свою заставлену власність у будь-який час, сплативши кредиторів суму боргу. Ця умова звичайно закріплювалася в документі у вигляді формули: *ita diu, quosque per nos, vel successores nostros legitimos sibi, vel suis legitimis successoribus prefatae centum marcae persolvantur ex integro*¹⁶. Водночас антихретичний тип застави надавав також широкі права кредиторам. Доходи, які отримував кредитор від заставленої йому власності, не йшли в рахунок погашення заборгованості боржника, що дозволяло отримувати прибутки, які значно перевищували надану суму кредиту, і таким чином оминати канонічну заборону опроцентування позик. Фактично на час застави кредитор перетворювався у повноправного власника, мав право перезастави маєтку іншим особам.

Попри широкі права державців королівських маєтків, заставні документи Владислава III зберігали в основному без змін ряд повинностей і обов'язків, які були характерні для королівських надань на феодалному чи дідичному праві для руської шляхти, починаючи ще з часів Владислава Опольського та Владислава II Ягайла. Майже всі заставні документи містять згадки про обов'язок особистого проживання державці в Галицькій Русі з метою захисту її кордонів, про сплату подимного чи стаційного, збереження за королем інших прав, зміст яких документи проте деталізують дуже рідко¹⁷. Регулюючи взаємовідносини зі шляхтою в заставних

навколо маєтків, заставлених Владиславом III, які аналізуються далі в статті. Щодо даних ревізії 1469 р., то, на жаль, їх систематичне використання для визначення обсягу заставлених Владиславом III маєтків є неможливе. Записки ревізії лише в поодиноких випадках вказують на те, що та чи інша застава була зроблена Владиславом III.

¹⁵ Про типи застав, виділені Я. С. Матушевським у польському земському праві, див.: *Matuszewski J. S. Zastaw nieruchomości...* S. 5–55. Типології застав присвячена також окрема розвідка цього ж автора (*Matuszewski J. S. Typy zastawu nieruchomości w polskim prawie ziemskim do końca 15 wieku // Łódzkie towarzystwo naukowe. Sprawozdania z czynności i posiedzeń naukowych. Łódź, 1976. R. XXX. Zesz. 5. S. 1–7*). Антихреза (*antichresis*) була одним з інститутів римського права, який власне був покликаний регулювати умови договору між заставним кредитором і боржником (*Бартошек М. Римское право: Понятия. Термины. Определения. Москва, 1989. С. 48*). Про поширеність антихрези в заставах королівських маєтків див.: *Sucheni-Grabowska A. Odbudowa domeny...* S. 49.

¹⁶ ZDM. Cz. III. № 607. Бутя, 30 квітня 1442 р.

¹⁷ Лише в поодиноких випадках зустрічаємо згадки про інші повинності шляхти-державців заставлених маєтків на користь короля. Наприклад, у 1442 р. Владислав III записав Петрові Дзікові 50 гривень на королівському селі Зушицях в Городоцькому повіті з умовою стерегти королівські лови (AGZ. 1870. Т. II. № LXIV. Буда, 22 травня 1442 р.). Пор. також запис 200 гривень, зроблений Владиславом II Ягайлом для братів Івашка і Климашка Ступницьких на селі Високе з обов'язком постачання на королівський двір 100 агнят щорічно в якості стаційного (*Materiały archiwalne...* № 70. Корчин, 21 березня 1430 р.).

маєтках, Владислав III порівняно рідко вдавався до звільнення державців від вищезгаданих повинностей¹⁸.

Суми, на які були заставлені королівські маєтки, записувалися в золотих флоренах, переважно угорських, та лічильних гривнях, в яких обчислювалася польська срібна монета¹⁹. При цьому лише 17 застав були записані у флоренах, що складає 8,72 % від загальної кількості заставних документів, для яких відома сума запису. З них 11, або 64,71 % – це записи особливо великих сум – понад 200 флоренів.

Як бачимо, серед застав, наданих у флоренах, переважали записи великих розмірів, що загалом відповідало тодішній практиці використання великих сум у монеті, яка на противагу до польської срібної монети не так швидко знецінювалася. Вся перша половина XV ст. характеризувалася неспинним зростанням ціни флорена та швидким знеціненням польської срібної монети²⁰. Однак, поза цими загальними тенденціями, неможливо встановити точне співвідношення вартості флоренів до срібних польських грошів. Дослідники вказують на суперечливі дані в джерелах щодо ажіо між цими грошовими одиницями. Станіслава Кубяк, яка співставляла ціну флорена стосовно празьких грошів і польської монети протягом першої половини XV ст., наводить, наприклад, лише для 1438 р. три різні ціни флорена в польській монеті²¹. Ця обставина не дозволяє оцінити суму всіх записів в одній грошовій одиниці.

¹⁸ Відомо лише кілька заставних документів Владислава III, які згадують про звільнення від стаційного. Найбільш відомим є звільнення від стаційного цілого Самбірського повіту, який перебував у заставі Петра Одровонжа зі Спрови, а також надання йому права збирати стаційне в час відсутності короля (ZDM. Cz. VIII. № 2379. Буда, 24 червня 1442 р.; № 2418. Буда, 21 вересня 1442 р.). Див. також запис 60 гривень для Івашка Русина на селі Залужжя в Галицькому повіті (AGZ. 1872. Т. III. № CX. Буда, 3 червня 1444 р.) та запис 100 гривень для Петра Внучка з Кутної на селі Podbreze (?) в Жидачівському повіті (ZDM. Cz. VIII. № 2396. Пенш, 10 серпня 1442 р.).

¹⁹ За даними Станіслави Кубяк, у період 1398–1444 рр. одна гривня дорівнювала 48 срібним грошам або 96 півгрошам, або ж 864 денарам (*Kubiak S. Monety pierwszych Jagiellonów* (1386–1444). Wrocław etc., 1970. S. 162).

²⁰ За даними Збігнева Жабінського, вміст срібла в польському гроші зменшився з 1,42 г для 1381–1390 рр. до 1,10 г для 1431–1450 рр. Одночасно ціна золотого флорена за цей же період зросла приблизно вдвічі – з 22 до 41 гроша (*Żabiński Z. Systemy pieniężne na ziemiach polskich*. Wrocław etc., 1981. S. 51).

²¹ *Kubiak S. Monety...* S. 195. Один флорен коштував, відповідно, 36, 48 та 56 грошів польської монети. С. Кубяк також на прикладі празьких грошів та польської срібної монети вказала на причини коливань в ажіо між різними грошовими одиницями за перших Ягеллонів (*Ibid.* S. 180).

Хронологія надань Владислава III в Руському воєводстві

Рік	Кількість застав
1435	1
1437	7
1438	2
1439	22
1440	33
1441	36
1442	62
1443	19
1444	12
Без року	1
Всього	195

Наведена таблиця демонструє хронологічний розподіл застав стосовно окремих років панування Владислава III. Зібрані дані чітко вказують на взаємозалежність між початком боротьби Владислава III за угорську корону в 1440 р. та зростанням кількості заставлених маєтностей. На період з 1440 по 1444 рр., коли Владислав III постійно перебував в Угорщині, припадає 83,1 % (162 документи) від загальної кількості застав (195). У межах того ж часового відтинку можна виділити також періоди особливо інтенсивного роздавання, пов'язані, очевидно, з окремими епізодами угорського періоду правління Владислава III. Наприклад, 24 з 33 відомих заставних документів 1440 р. були видані між січнем і квітнем, тобто безпосередньо перед і після офіційної церемонії запрошення Владислава III прийняти угорську корону (церемонія відбулася 8 березня 1440 р. в Кракові) та підготовки до походу в Угорщину (Владислав III вирушив з Нового Сонча 21 квітня 1440 р.)²². 21 із 36 із загальної кількості застав, датованих 1441 р., була надана протягом травня–липня – після закінчення успішного походу в південно-західні області Угорського королівства проти одного з вождів габсбурзької партії Ульріха фон Ціллі (лютий–квітень 1441 р.)²³. Різке зростання кількості застав у 1441 р. і особливо в 1442 р. можна пояснити напевно тим, що саме протягом цих років польська шляхта найбільш масово взяла участь у війнах в Угорщині. Більшість польських загонів, загальною чисельністю приблизно в 5 тис. осіб, вирушили в Угорщину наприкінці 1440 р. і прибули в Буду 5 січня 1441 р. Однак вже весною 1442 р. через відсутність грошей Владислав III був змушений розпочати відправку переважної частини польського війська назад²⁴.

²² Тут і далі хронологія подій подається за: *Dąbrowski J. Władysław I Jagiełło*... S. 23, 30.

²³ *Ibid.* S. 56–60.

²⁴ *Ibid.* S. 55, 74.

Загальна кількість отримувачів застав у період з 1434 по 1444 рр. становить 91 особу. Залежно від розмірів записаних їм сум можемо виділити кілька груп державців королівських маєтків²⁵. До першої групи віднесені 10 осіб, яким королівські маєтки були заставлені на особливо значні суми (1000 і більше гривень, 200 флоренів і більше). На цю групу припадає найбільша частка усіх записаних сум. Разом вона отримала записів на суму 20.322 гривень (або 54,27 % від суми всіх застав у гривнях) та 11.640 флоренів (94,33 % від усіх записів у флоренах). Як правило особи, що входять до першої групи й надавали королю особливо великі позики, отримували в заставу не поодинокі маєтки, а цілі староства, які включали увесь комплекс королівських маєтностей, розміщених на території того чи іншого повіту. Разом з королівськими маєтками до державці як королівського намісника переходив також адміністративний контроль над повітом. За період правління Владислава III були заставлені всі головні староства Руського воєводства. Так, Перемишльське та Дрогобицьке староства й повіти були заставлені Пшедбору з Конецполя. Петро зі Спрови володів Самбірським староством і повітом. Крім того, він у різний час тримав у заставі Львівське та Галицьке староства. Після нього Галицьке староство на довгий час перейшло в руки Миколая Парави з Любіна. Стрийське староство було заставлене Закліці Тарлу зі Щекажовіц. Державцем Олеська й повіту був Ян з Сенна. Представники родини Бучацьких були старостами в Теревовлі, Снятині, Коломії та Червоногороді.

Володіння заставами, яке надавало державцям великі фінансові та адміністративні ресурси, перетворилося протягом першої половини XV ст. в один з головних критеріїв, який визначав приналежність до групи можновладства. Не випадково, більшість з присутніх у зазначеній групі осіб представляли старі можновладчі родини або стали фундаторами нових таких родин. Спитко з Ярослава, брати Ян і Пшедбор з Конецполя належали до відомих можновладчих родин, чії представники протягом кількох поколінь займали ключові позиції у складі владної еліти Корони

²⁵ Зарахування окремих осіб до тої чи іншої групи носить до певної міри умовний характер. По-перше, не всі заставні документи вказують суму застави. Наприклад, з двох відомих заставних документів, виданих для Михайла Мужила з Бучача лише для одного знаємо суму запису (200 гривень) (ZDM. Cz. VIII. № 2263. Краків, 31 березня 1440 р.). Даний запис не дозволяє адекватно оцінити позицію цього представника родини Бучацьких серед інших королівських заставників. Ми можемо припустити, що завдяки другому запису, який був позитивною заставою Снятинського староства і для якого не знаємо розміру суми, Михайло Мужило з Бучача належав до групи найбільших королівських кредиторів. По-друге, використані в роботі документи не дають уявлення про весь обсяг застав Владислава III в Руському воєводстві. Наприклад, згідно з наявними заставними документами, сумарний розмір записів для Спитка з Ярослава на Лежайську становить 200 гривень і 600 флоренів. Однак дані ревізії 1469 р., які стосуються записів для Ярославських на Лежайську і більшість з яких – це рідкість для цього джерела, також вказують, ким з Ягеллонів була зроблена застава, подають ще два записи Владислава III на суму 510 флоренів. Інший приклад – це випадок королівського чашника Яна Ржешовського, для якого відомий лише один запис розміром 200 гривень на селі Надіїв (Ibid. № 2400. В обозі під Гатваном, 20 серпня 1442 р.). У той же час судові записи львівського гродського суду, які фіксували конфлікти за заставлені маєтки, називають ще щонайменше 4 королівські маєтки (Сороки, Якимчиці, Чижки, Вовчухи), на які висував претензії Ян Ржешовський. Нарешті, дехто з королівських заставників отримав також застави в інших землях Корони.

і Галицької Русі. Натомість Петро зі Спрови, Миколай Парава з Любіна, Закліка Тарло зі Щекажовіц, Міхал Лясоцький зробили кар'єру лише під час панування Владислава III та Владислава II Ягайла, причому трое останніх були королівськими дворянами. При цьому саме представники групи *homines novi* Петро зі Спрови та Миколай Парава з Любіна були найбільш активними королівськими кредиторами, які випередили інших за кількістю та розміром записів.

Друга група – це 16 осіб, розмір записів для яких становить 500–1000 гривень. Основу цієї групи складають земські урядники (7 осіб) та королівські дворяни (5 осіб). Попри менший, порівняно з першою групою, сумарний розмір записів (5,67 % флоренів та 22,48 % гривень), більшість представників цієї групи (11 осіб) виявляли високу активність у кредитуванні й службі королю – отримали від 3 до 9 записів.

До третьої групи (30 осіб) належать державці, яким були записані суми розміром від 100 до 500 гривень. Найбільш масово в цій групі представлена рядова шляхта (11 осіб). Значним є також число королівських дворян (6 осіб) та земських урядників (6 осіб).

Нарешті, четверта група включає 35 осіб з найменшим розміром записів (менше 100 гривень). У цій групі чисельна перевага рядової шляхти є ще більшою (23 особи). Натомість меншою є кількість дворян (4 особи) та земських урядників (2 особи). Характерно, що тут, на відміну від попередніх груп, представлені особи, які не належали до шляхетського стану, – королівський слуга Дашко і львівський міщанин Миколай Смітфельд. Цікаво також відзначити, що в числі одержувачів застав у Руському воєводстві були трое представників князівської верстви з Великого князівства Литовського Митко Симеонович, Михайло Курчович і Андрушко Острозький.

Велика кількість (19) осіб, які посідали центральні або земські уряди, серед королівських заставників легко пояснюється з огляду на головну роль, яку ця група відігравала у складі владної еліти чи то Руського воєводства, чи то усїєї Корони. Натомість певною несподіванкою є значне число королівських дворян (19 осіб), особливо помітне в трьох перших групах. Це дає підстави припускати, що панування Ягеллонів, і, напевне, особливо Владислава III, виявилось особливо сприятливим для кар'єр, опертих на двірській службі. З цієї перспективи успішні кар'єри Миколая Парави з Любіна, Закліки Тарла зі Щекажовіц та інших показують, що належність до королівських *familiares* відкривала особливо сприятливі можливості для отримання застав.

У зв'язку з масовим характером застав у Руському воєводстві відбувся певний перерозподіл земельної власності. Тенденція у цьому напрямі найкраще прослідковується на прикладі кар'єр представників "нового можновладства", які значною мірою відбулися за рахунок послаблення "старих" можновладчих родин. Політичні та економічні обставини панування Владислава III, без сумніву, сприяли цьому. В умовах гострого й перманентного дефіциту готівки, який відчував Владислав III, та обмеженого числа об'єктів власності, здатних покрити позики особливо великих розмірів, найбільш великі староства ставали предметом гострого суперництва між конкуруючими королівськими кредиторами. Результатом було поширення практики викупу староств, яке призводило до їх переходу в руки найбільш енергійних і підприємливих кредиторів, здатних нав'язати особливо тісні контакти з королем та мобілізувати в необхідний момент потрібні капітали для покриття королівських витрат.

Викуп Львівського староства у 1442 р. з рук Спитка з Ярослава Петром Одровонжем зі Спрови показує, як навіть найбільші записи сум, не підтримані подальшою участю державці у фінансуванні королівських витрат, створювали ризик швидкої втрати застави. 23 червня 1442 р. Владислав III записав Спиткові з Ярослава, львівському старості з 1440 р., 3000 флоренів (це найбільша znana одноразова сума, записана Владиславом III в Галицькій Русі)²⁶. Однак вже через два місяці новим львівським старостою став Петро зі Спрови, якому король 26–27 серпня 1442 р. записав дві суми (розмір однієї з них не вказується), що їх Петро Одровонж сплатив Спиткові при викупі Львівської землі. Наступний запис, розміром 2500 гривень, наданий 24 вересня того ж року, закріпив позиції Спровських у Львівському старостві²⁷.

Загалом, піднесення Петра зі Спрови в Руському воєводстві відбулося значною мірою коштом відсунення на другий план родини Тарновських-Мельштинських. Поряд із Львівським староством, іншим важливим здобутком Петра Одровонжа в цій боротьбі була Самбірщина. Самбірський повіт, який безперервно перебував у руках Мельштинських з кінця XIV ст., був записаний Ягайлом Петрові зі Спрови в 1429 р. на суму 1000 гривень. Однак становище Петра зі Спрови в цьому повіті на перших порах залишалося нестабільним. У 1436 р. Владислав III, посилаючись на волю свого батька, навіть зажадав від Петра зі Спрови повернути Самбірщину Спиткові з Мельштина. Петро зі Спрови зміг остаточно утвердитися в Самбірському повіті лише в 1438 р., коли Владислав III врешті-решт підтвердив запис Ягайла. У наступні роки панування Владислава III Самбірське староство стало основою землеволодіння Одровонжів у Руському воєводстві. У період з 1439 по 1442 рр. Петро зі Спрови отримав вісім записів на цьому старостві на загальну суму 8090 гривень.

Єдиною серйозною втратою в блискучій кар'єрі Петра зі Спрови був викуп з його рук Галицького староства Миколаєм Паравою з Любіна. Завдяки численним заставам (8 документів) у 1439–1440 рр., загальна сума записів для Петра зі Спрови на Галицькому старостві складала 2000 флоренів та 1820 гривень, що, однак, не завадило Владиславу III у 1440 р. дати дозвіл на викуп Галицької землі Паравою²⁸. Симптоматичною в тексті документу є обіцянка Владислава III *verbo nostro regio sibi hanc ipsam nostram donacionem non immutare sed eam ad realem deducere effectum*, яка показує, що Миколай Паравою добре усвідомлював труднощі, які можуть виникнути в процесі викупу і старався наперед заручитися подальшою підтримкою короля. І справді процес викупу розтягнувся на кілька років. У 1441 р. Владислав III своїм документом знову підтвердив права Миколая Парави на викуп²⁹, який остаточно відбувся лише в 1442 р. Цікаво відзначити, що протягом усього цього періоду Петро зі Спрови продовжував називатися галицьким старостою³⁰.

²⁶ ZDM. Cz. VIII. № 2378. Буда, 23 червня 1442 р.

²⁷ Ibid. № 2405, 2406, 2423.

²⁸ Ibid. № 2272. Буда, 16 травня 1440 р.

²⁹ Ibid. № 2320. Буда, 9 червня 1441 р.

³⁰ Останній раз він виступає як галицький староста 11 грудня 1442 р. Див.: Urzędnicy województwa ruskiego XIV–XVIII wieku: Spisy / Opracował K. Przyboś. Wrocław etc., 1987. № 331.

Миколай Парава з Любіна, як і Петро зі Спрови, отримав перше велике надання ще під час правління Владислава II Ягайла. Як і у випадку з Одровонжем, це теж були конфісковані маєтки. У 1431 р. Параві був наданий Рогатин та інші маєтки, які Ягайло конфіскував у Івашка-Богдана Рогатинського у зв'язку з його переходом на бік Свидригайла³¹. Однак, на відміну від Петра зі Спрови, який, починаючи з 1435 р., займав високі земські уряди спочатку подільського, а потім руського воеводи, Миколай Парава залишався лише королівським дворянином аж до моменту отримання Галицького староства.

Значна частина коштів, мобілізованих королівськими кредиторами для фінансування видатків Владислава III, залучалася ними через мережу власних кредиторів і клієнтів. Ці кошти за посередництвом тих-таки королівських кредиторів поверталися потім кількома шляхами до цієї останньої групи у вигляді застав. Таким чином, різні групи руської шляхти, які були пов'язані взаємними кредитними зобов'язаннями, у різний спосіб були включені у процес участі в доходах і користування маєтками королівського домену.

Показовою в цьому плані можна назвати кар'єру Петра Цебровського. Дворянин Владислава II Ягайла та Владислава III, Петро Цебровський, хоча й належав до числа найбільших одержувачів записів на королівських маєтках, проте ніколи не був державцем якого-небудь гродського староства чи тенути. Всі отримані ним суми записувалися переважно на двох селах, розміщених у Львівській землі – Жабокруках і Стоках, заставлених Цебровському ще Владиславом II Ягайлом у 1421 р.³² Особливо важливо відзначити, що майже всі з записаних йому Владиславом III сум (шість зі семи) були формою поруки (*intercessio*) короля за своїх кредиторів, які були боржниками Цебровського³³. Список осіб, за яких поручався король перед Цебровським, складається виключно з представників владної еліти та активних королівських кредиторів з Руського воеводства. Присутні у ньому львівські старости Вінцентій з Шамотул та Петро зі Спрови по два рази зверталися за позиками до Цебровського, по одному – галицький каштелян Ян Влодковіц з Княгиничів та Ян Циран з Семенової Волі.

Тип застави, при якому позики, взяті Владиславом III, оформлялися як погашення боргу королівського кредитора перед третіми особами шляхом запису королем суми боргу на їхній власності, був досить поширеною практикою. Подібну форму застави знаходимо в 33 документах нашої вибірки³⁴. Особи, які найчастіше зверталися за кредитами й заручалися порукою короля були вже знані з записів Петрові Цебровському. Це колишній львівський староста й вишеградський каштелян Вінцентій з Шамотул (шість разів) та Петро зі Спрови (п'ять разів). Тричі в цій ролі фігурує брат Петра зі Спрови – королівський секретар Ян зі Спрови та згадуваний

³¹ Iohannes Dlugosii... Historiae Polonicae. T. IV. S. 449.

³² ZDM. Cz. VII. № 1921. Неполоміце, 21 листопада 1421 р.

³³ Ibid. Cz. VIII. № 2276. Буда, 12 серпня 1440 р.; № 2364. В обозі під с. Гулька, 3 травня 1442 р.; № 2381. Буда, 7 липня 1442 р.; № 2422. Буда, 23 вересня 1442 р.; № 2432. Буда, 1 жовтня 1442 р.; № 2469. Буда, 1 серпня 1443 р.

³⁴ Ibid. Cz. VIII. № 2216, 2217, 2218, 2231, 2261, 2262, 2276, 2281, 2285, 2315, 2318, 2338, 2364, 2365, 2372, 2376, 2381, 2389, 2390, 2410, 2412, 2422, 2432, 2433, 2465, 2469, 2492; Cz. III. № 631, 641, 654, 662; Materiały archiwalne... № 125; AGZ. 1878. T. VII. № XLII.

галицький каштелян Ян Влодковіц з Княгиничів, двічі – ще один представник роду Одровонжів – коронний підканцлер Петро зі Щекоцін і королівський дворянин Добеслав Кміта з Вішніца. Серед інших у цій групі також присутні вже відомі Пшедбор з Конєцполя, Миколай Парава з Любіна, а також розперський каштелян Гінча з Рогова, королівські дворяни Егідій Суходольський, Миколай Слабош і Миколай Кобилянський. У групі, яка надавала позики названим особам і користала з порук короля у вигляді записаних ним сум, безсумнівним лідером є Петро Цебровський, який, як вже зазначалося, отримав шість записів цього типу. Крім нього, тричі одержувачами таких записів були теребовлянський староста Ян з Бучача й сяноцький каштелян Петро зі Смоліц, двічі – червоногородський староста Теодорик з Бучача, галицький хорунжий Войцех Жолендзь і той-таки Петро зі Спрови. Можемо припустити, що в деяких випадках відносини між тими, за кого поручався король, і їхніми кредиторами мали постійний характер. Так, двічі як кредитори Петра зі Спрови виступають Петро Цебровський і Войцех Жолендзь. Двічі надавали позики Яну Влодковіцу з Княгиничів представники родини Бучацьких – Ян і Теодорик. Очевидно, відбувалося також циркулювання позик всередині родинних груп. Двічі Петро зі Спрови отримував записи у формі поруки за свого рідного брата Яна зі Спрови, один раз король виступив поручителем вже Петра зі Спрови перед його двоюрідним братом Добеславом з Журавиці.

Поряд зі щойно розглянутим способом, коли король поручався за свого кредитора й записував його борги на своїх маєтностях, існував ще один шлях, за допомогою якого шляхта та міщани, які надавали позики співробітникам короля, користали з застав королівських маєтків. Цей шлях передбачав, що одержувачі королівських застав вже самі перезаставляли королівські маєтності своїм кредиторам; як правило, для цього теж була потрібна згода короля. Деякі з заставних документів згадують навіть про штрафні санкції у вигляді конфіскації наданої застави у випадку, якщо заставник самовільно перезаставить маєток іншій особі³⁵. Частою в таких записах була умова між сторонами про те, що власник застави має захищати нового державця від королівських претензій³⁶ або старатися в короля про дозвіл на таку заставу³⁷. Проте нерідко виникали ситуації, коли заставники ігнорували це королівське право. Наприклад, записуючи двісті гривень галицькому земському судді Гнату з Кутищ на селі Загір'я, Владислав III у заставному документі згадує, що Гнат з Кутищ вже перед тим взяв це село у заставу від Яна Колі з Далейова *sine nostro indultu et consensu*³⁸.

Найчастіше до перезастав вдавалися головні королівські кредитори – Одровонжі³⁹, Ходецькі⁴⁰ та Бучацькі⁴¹, для яких позики місцевої шляхти та міщанства були

³⁵ Ibid. № 2207. Сандомир, 11 березня 1439 р.: "ne de ea villa cuique condescendat sine consensu regio edicendo. Quid si id faxit, Nicolaus, tam ipse, quam is, cui de ea condescenderit, summam in illa inscriptam ammittet".

³⁶ AGZ. 1887. Т. XII. № 2909. Галич, 11 лютого 1459 р. (запис Станіслава Ходецького для шляхетного Нікеля).

³⁷ Ibid. № 2461. Галич, 29 березня 1451 р. (запис для Андрія Костена з Сандзишова).

³⁸ ZDM. Cz. VIII. № 2494. Орсова, 21 вересня 1444 р.

³⁹ AGZ. 1889. Т. XIV. № 1943, 3820; Materiały archiwalne... № 126, 216.

⁴⁰ AGZ. Т. XII. № 2909, 4286.

⁴¹ Ibid. № 2461, 2562.

одним з головних джерел отримання готівки. Розміри боргів були, очевидно, основним чинником, який визначав умови застави. Так, руський воевода й галицький староста Станіслав із Ходча, племінник і спадкоємець маєтків Миколая Парави з Любіна, щоб погасити борги свого дядька перед львівським міщанином Миколаєм Зіндріхом, був змушений заставити його вдові Агнесі та його дітям села Болотна й Хорлазичі на суму 584 гривні, а також передати їм королівські привілеї Парави на Галич разом з тенутою, Рогатин, Янчин і Тлусте. Крім цього, нові державці Болотної і Хорлазичів мали право перезаставити ці маєтності третім особам⁴².

Необхідність виплачувати старі борги або ж виконувати нові фінансові зобов'язання перед королем були також, напевно, причиною, яка змушувала власників застав перезаставляти їх одночасно кільком особам. Село Болотна, заставлене, як вже згадувалося, вдові й дітям Миколая Зіндріха, тримала також у заставі з надання того ж Станіслава Ходецького шляхетна Маська Болотівська, яка потім за дозволом руського воеводи перезаставила цей маєток львівському міщанинові Йоганові Чомбарку⁴³. Подібні ситуації неминуче призводили до конфліктів і судових суперечок між новими власниками. Показовим у цьому плані може служити справа навколо села Zuchorzysze (?). З 7 травня 1456 р. у судових книгах львівського гроду маємо запис про передачу цього поселення подільським воеводою Грицьком Кірдейовичем з Помор'ян шляхтичові Георгієві Frederici зі Львова як компенсацію за позику розміром у 40 угорських флоренів⁴⁴. Однак відразу вступити у володіння маєтком Георгій не зміг, оскільки Zuchorzysze на той час вже знаходилося в заставі Яна Германовського. Оскаржений Георгієм Frederici зі Львова на засіданні гродського суду від 27 листопада того ж року, Ян Германовський мотивував свою відмову дати *intromissio* Георгію тим, що теж тримає цей маєток *in modicis summis pecuniarum* від Грицька Кірдейовича з Помор'ян⁴⁵. Справа, очевидно, завершилася на користь Георгія Frederici, оскільки в наступному році він перезаставив Zuchorzysze Яну Яцимірському вже на суму 80 флоренів, повертаючи, можливо, собі таким чином витрати на ведення цієї судової справи⁴⁶.

Поведінка королівських кредиторів була значною мірою наслідують принципів наданневої політики самого Владислава III, до однієї з найхарактерніших рис якої власне можна віднести практику застав того самого маєтку кільком особам і конфлікти, які виникали на цьому ґрунті⁴⁷. На основі проаналізованих заставних

⁴² Ibid. Т. XIV. № 3323.

⁴³ Ibid. № 3339. 12 травня 1455 р.

⁴⁴ Ibid. № 3332.

⁴⁵ Ibid. № 3466.

⁴⁶ Ibid. № 3587. 13 червня 1456 р.

⁴⁷ Подібні подвійні застави зустрічаємо вже в часі Владислава II Ягайла. Наприклад, у 1433 р. Миколай Парава отримав 200 гривень на ряді сіл у Галицькому і Львівському повітах, які, згідно з документом, *Iwasko Bogdan Inczynsky in possessione habuerunt in ducentis marcis* (Materiały archiwalne... № 90. Коло, 24 червня 1433 р.). Пор. також: Ibid. № 68, 92, 94; ZDM. Cz. VII. № 2106, 2030.

документів вдалося ідентифікувати 15 королівських маєтків, які були передані Владиславом III в заставу кільком особам. Це Констанчичі⁴⁸, Zuchorzusze⁴⁹, Золочів⁵⁰, Болотна⁵¹, Стронятин⁵², Костенів⁵³ у Львівській, Пуків⁵⁴, Замостя і Банилів⁵⁵, Тлумач і Конюшки⁵⁶, Ходків і Монастирчани⁵⁷, Новиця⁵⁸ в Галицькій та Солець⁵⁹ разом зі соляною жупою в Перемишльській землях. Здається, що, як і у випадку староств, частина королівських записів, зроблених на маєтках, які вже були попередньо заставлені, передбачала дозвіл викупу для нового заставника з рук попереднього державці. Наприклад, королівське село Сідлице в Перемишльському повіті, на якому протягом 1439–1441 рр. отримали три записи Єнджих і Беняш з Ожка, було записане в 1442 р. новим заставником, Матвієві та його синові Климентові з правом *de manibus Henrici de Orzki et fratris eius Banesy eximere*⁶⁰.

Однак право викупу, надане королем, не завжди гарантувало автоматичний перехід маєтку до нового заставника. Фактично відповідальність за виконання цієї норми заставних документів перекладалася в більшості випадків на самого одержувача запису й не передбачала ніяких карних санкцій чи втручання з боку короля в разі опору старих заставників. За цих умов справа володіння маєтком ставала предметом розгляду суду тої землі, де був розміщений маєток, а вирішальним фактором у суперечці була позиція локальної шляхетської спільноти, а також особисті ресурси та впливи учасників конфлікту⁶¹. Зокрема, королівський дозвіл на викуп Сідлиц не допоміг Миколаю і Климентові стати власниками цього маєтку. У 1443 р. як заставник Сідлиц знову виступає один із братів з Ожка, Беняш, якому Владислав III записав додатково 40 гривень⁶². Подібний сценарій конфліктів поміж заставниками не був рідкістю. Наприклад, у 1441 р. Владислав III записав певному Александрові Вепжику 200 гривень на Стронятині разом з дозволом викупити це село з рук

⁴⁸ ZDM. Cz. VIII. № 2225, 2239 (для Пехна з Адамковіц); № 2428 (для Томаша з Гинковец).

⁴⁹ Ibid. № 2229 (для Дмитра з Лагодова); № 2318 (для Станіслава з Гури).

⁵⁰ Ibid. № 2230 (для Богдана Янчинського); № 2417 (для Миколая Носа зі Слупова); № 2459 (для Михайла з Бучача); № 2397; AGZ. T. VII. № XLIII (для Єжи Струмїла).

⁵¹ ZDM. Cz. VIII. № 2226 (для Дашка); № 2300 (для Миколая Парави).

⁵² Ibid. № 2306 (для Александра Вепжика); № 2465 (для Анджея Малеховського).

⁵³ Ibid. № 2237 (для Миколая Носа з Дублян); № 2421 (для Анджея Цьолка з Повсіна).

⁵⁴ Ibid. № 2234 (для Яна Белецького); № 2307 (для Митка Симеоновича).

⁵⁵ Ibid. № 2263 (для Михайла Мужила з Бучача); № 2319 (для Дзерслава Влостовського).

⁵⁶ Ibid. № 2222 (для Абрахама Гожковського); № 2216, 2217 (для Яна і Михайла з Бучача); № 2266 (для Петра зі Спрови).

⁵⁷ Materiały archiwalne... № 92 (для Митка Симеоновича); № 118; ZDM. Cz. VIII. № 2310 (для Яна з Бучача).

⁵⁸ ZDM. Cz. VII. № 2108 (для Анджея зі Скомрохів); Cz. VIII. № 2314 (для Закліки Тарла зі Щекажовіц).

⁵⁹ Ibid. Cz. VIII. № 2404 (для Михайла Курчовича); № 2424 (для Миколая з Курашова).

⁶⁰ Ibid. № 2391. Буда, 30 липня 1442 р.

⁶¹ Див., наприклад, суперечку за Костенів, який було записано Анджею Цьолку з правом викупу від Микити з Дублян (AGZ. T. XIV. № 528, 551).

⁶² ZDM. Cz. VIII. № 2460. Варадин, 22 травня 1443 р.

попереднього заставника Анджея Малаховського⁶³. Але останній, як свідчать наступні заставні документи, і надалі залишався державцем цього маєтку, – у 1443 р. він отримав запис розміром у 200 гривень⁶⁴.

Додаткову інформацію щодо суперечок за надані королем застави подають протоколи, які містяться в книгах львівського гродського суду. Вони значно розширюють список сіл, навколо яких точилася боротьба між заставниками. Перелік таких маєтків, крім вже згаданих Золочева, Костенова, Zuchorzysze, Стронятина, включає Зубру, Плехів і Водники⁶⁵, Сороки⁶⁶, Якимчиці⁶⁷, Коростковичі⁶⁸, Зарудці⁶⁹, Бартошів⁷⁰, Завяшів і Братковичі⁷¹, Стоки⁷², Гаї⁷³, Журавники⁷⁴, Рибно і Кути⁷⁵, а також не названі маєтності, за які вели суперечку Гербурти і Миколай Стадницький⁷⁶. Часом у цих суперечках брало участь троє, або й більше осіб, кожен з яких обґрунтовував свої претензії на маєток наявністю в нього королівського привілею (Плехів і Водники, Бартошів, Стронятин). Унікальним у цьому відношенні є суперечка за Золочів, на який претендувало щонайменше п'ятеро осіб (Богдан Янчинський, Єжи Струміло, Миколай Нос зі Слупова, Михайло з Бучача, Миколай з Петрашівки). Четверо з перелічених осіб отримали записи на Золочеві в 1442 р., причому троє протягом серпня⁷⁷.

Отже, на середину XV ст. застави стали чи не головним інструментом надання політики Ягеллонів. Практика застав набула особливого поширення за панування Владислава III і була викликана потребою в фінансових і людських ресурсах для ведення війн в Угорщині. Широкомасштабне роздавання Владислава III значно інтенсифікувало процес переходу маєтків королівського домену в руки шляхти і сприяло швидким кар'єрам. Цей процес привів до перерозподілу вже наданих маєтків на користь найбільш активних королівських кредиторів і співробітників та посилення нестабільності шляхетського землеволодіння, що знайшло свій вираз у практиці перезастав та численних конфліктах за володіння заставленими маєтками.

⁶³ Ibid. № 2306. Буда, 23 травня 1441 р.

⁶⁴ Ibid. № 2465. Буда, 15 липня 1443 р.

⁶⁵ AGZ. T. XIV. № 677 (між Миколаєм Клюсом з Вижнян і Яном Ржешовським). Водники і Плехів були також заставлені Миколаю Стадницькому (ZDM. Cz. VIII. № 2208. Копживніца, 13 березня 1439 р.).

⁶⁶ Ibid. № 678 (між Яном Сухим з Сорок і Яном Ржешовським).

⁶⁷ Ibid. № 679, 696 (між Будзивоем з Якимчиць і Яном Ржешовським).

⁶⁸ Ibid. № 344, 682 (між Рафаелем з Коростовичів і Франциском з Дерев'ятників).

⁶⁹ Ibid. № 636, 685, 835 (між Миколаєм з Зарудців і Франциском з Дерев'ятників).

⁷⁰ Ibid. № 637, 686, 903, 940 (між Петром з Бартошова, Яном Лучкою і Миколаєм Бешковським).

⁷¹ Ibid. № 1951 (між Стефаном Відловським і Миколаєм Паравою з Любіна).

⁷² Ibid. № 1434 (між Петром Цебровським і Петром Внучком з Кутної).

⁷³ Ibid. № 529 (між Єжи Струмілом і Миколаєм з Беджиховец).

⁷⁴ Ibid. № 274 (між Яськом Давидовським і Миколаєм Закшовським).

⁷⁵ Ibid. № 1220 (між Михайлом з Поморян і Беняшем з Ожжа).

⁷⁶ Ibid. № 261.

⁷⁷ У львівських гродських книгах збереглися згадки, датовані 1442 р., лише про один судовий процес за Золочів між Єжи Струмілом і п'ятим претендентом Миколаєм з Петрашівки, для якого не маємо королівських привілеїв (Ibid. № 530).

Yuriy ZAZULIAK

**MORTGAGES AS AN ELEMENT OF THE JAGIELLON DYNASTY'S
GIVING POLICY IN THE GALICIAN RUS' IN THE XVth CENTURY**

In the middle of the XVth century mortgages became the main instrument of the Jagiellon dynasty's giving policy. During the reign of Władysław III who was in need of financial and man-powered resources to wage wars in Hungary mortgages were practised on a large scale. Władysław's III wide-scale giving policy considerably intensified the process of laying nobility's hands on the king domain's estates and facilitated quick promotions. This process resulted in the redivision of already distributed estates in favour of the most active king's creditors and employees, as well as the growth of nobility's uncertainty of its ownership of land. The mortgaging practice and numerous conflicts to assume possession of pawned estates manifested it.

Key words: Medieval Poland, Jagiellon dynasty's giving policy, Władysław III, mortgaging practice.

Стаття надійшла до редколегії 27.04.2000

Прийнята до друку 01.09.2000